

Lókút, Lókúti legelő földtani alapszelvény J-28 természeti emlék – összefoglaló

A falu keleti végétől a domboldali földúton felkapaszkodva, majd jobbra félig visszafordulva, az egykori focipálya gyepén át közelíthető meg a lókúti védett alapszelvények közül korban a harmadik. Ennek különlegessége, hogy szinte a teljes felső-jurát, sőt még az alsó-krétát is reprezentálják az itteni képződmények.

Az erdőbe benyúló, mintegy ötven méter hosszú és pár méter szélességű mesterséges árok alsó végén egy jókora gödör mélyül. Ennek törmelékkal takart alján bontották ki a feltárás készítői a **Lókúti Radiolarit Formációt**. Ennek keletkezése idején, úgy 155 millió éve volt a legmélyebb a Tethys-óceán. Aljzatán a speciális körülmények kizárták a mészszipap lerakódását, így tisztán szilícium-dioxidból álló kovás üledékek képződtek. Nevét arról kapta, hogy nagy mennyiségben fordulnak elő benne mikroszkopikus méretű kovavázaz egysejtűek, a magyarul sugárállatkáknak nevezett *radiolariák*, amelyek pusztulásuk után, kovaiszap formájában nagy mennyiségben halmozódtak fel a tengerfenéken.

Az alapszelvényben felfelé következő **Pálihálási Mészke Formáció** egy igazi „*ammonitico rosso*”, azaz kihalt lábasfejűek maradványait bőségesen tartalmazó, vöröses árnyalatú kőzet. Jellegzetes gumós szerkezetét a mészszipap-rétegek időnként visszaoldódása hozta létre. A mészszipapral együtt lerakódott agyagásványok ugyanis ilyenkor nem oldódtak fel, hanem a mészszipap foszlányokon visszamaradva várták be a következő mészkeképződési eseményt, annak mintegy a felezését képezve. Ennek köszönhető, hogy a kialakuló kisebb mészkeköteket agyagfilm választja el egymástól, ami miatt a kőzet gumósan szétesik. Az innét előkerült fossziliák sokat segítettek a geológusoknak a kőzetrétegek korának pontos meghatározásában, mivel gyors evolúciós tempójuk következtében szinte minden rétegben más és más fajok fordulnak elő.

Az alapszelvény középső szakaszán már a **Szentivánhegyi Mészke Formáció** sárgásfehér, vékony padjaival találkozhatunk. Ebben jóval szerényebb a makrofauna, csak elvétve kerülnek elő *ammoniteszek*¹ és *brachiopodák*². Ugyanakkor mikroszkopikus méretű mészvázaz plankton szervezetek – zömmel *calpionellák* – kőzetalkotó mennyiségben szaporodnak fel. Ezek a korhatározásra kitűnően használható ősmaradványok a mai tengerekben is élő *csillósok* távoli rokonai voltak.

A feltárás legfelső részén, folyamatos átmenettel, a **Mogyorósdombi Mészke Formáció** zárja a sorozatot, és ebben húzódik a jura és kréta időszakok határa is. Maga a kőzet világosszürke, néhány mm – egy-két cm vastag rétegecskékből összeálló vékony pados szerkezetű. A rétegfelszínek többnyire hullámosak. Alsó szakaszán agyagközös-gumós szerkezetű padok is előfordulnak. Tűzkő is előfordulhat benne. Jellemző ősmaradványai a *calpionellák*, makrofaunát alig tartalmaz. Nagy területen elterjedt, a Déli-Alpokban a megjelenése alapján a nekünk is ismerősen csengő *biancone*, illetve *maiolica* néven ismerik. Keletkezése néhány száz méter vízmélység mellett, a korábbiaktól eltérően tagolatlan medencében, nyugodt üledékképződési viszonyok mellett történhetett.

A rétegsor folytatása a Pintér-hegyi (temető feletti) K-24 kódszámú földtani alapszelvény feltárásában követhető.

¹ a külső mészvázaz lábasfejűek kihalt csoportja

² kagylókra emlékeztető, kéthéjú külső vázzal rendelkező tapogató-csillókoszorús állatcsoport